

STICHTING HET ZELFSTANDIG GYMNASIUM

Honoursprogramma van de Gymnasia

Handleiding criteriumgericht
beoordelen

Handleiding criteriumgericht beoordelen

Achtergrond

Het gymnasiumcurriculum biedt een (grotendeels door de wetgever) ingevuld opleidingsmodel. Vakprogramma's, rooster en toetsing zijn voor alle leerlingen uniform ingericht. Voor het aanvullende Honoursprogramma Gymnasia (HPG) kiezen de gymnasia voor een totaal andere benadering: een open curriculum met maximale keuzevrijheid en zelfsturing voor de leerling. Om structuur te geven aan de kwaliteit van het programma is gekozen voor het vaststellen van een referentiemodel op basis waarvan de ontwikkeling van leerlingen in het programma kan worden gevolgd en uiteindelijk ook het behaalde niveau kan worden vastgesteld. In deze toelichting beschrijven we het referentiemodel en geven we aanwijzingen hoe het kan worden gehanteerd.

Focus op competentie en reflectie

Het doel van het referentiemodel is tweeledig: een meetinstrument ontwikkelen om competentie mee te beoordelen onafhankelijk van specifieke leertaken en leerprogramma's en een middel bieden op basis waarvan leerlingen en begeleiders een individueel leertraject kunnen inrichten en kunnen reflecteren op leerresultaten. Niet de inhoud van het programma, maar de ontwikkeling van de leerling staat centraal. Er is gekozen voor acht ontwikkellijnen die gezamenlijk de onderbouw vormen voor de onderwijskundige opbouw van het HPG. Hieronder zullen we deze acht gebieden beschrijven.

Formatief en summatief¹ beoordelen

Het gebruik van het referentiemodel leent zich voor formatieve en summatieve beoordeling. Formatieve beoordeling is de belangrijkste interventie die de begeleiders in het Honoursprogramma tot hun beschikking hebben en de belangrijkste sturing die leerlingen krijgen. De leerlingen zullen met producten en activiteiten moeten laten zien hoe zij vorderen in hun ontwikkeling en de begeleiders zullen hun leerlingen met behulp van het referentiemodel helpen de juiste activiteiten te zoeken en passende producten te maken waarin ze hun ontwikkeling kunnen laten zien. Het referentiemodel ondersteunt het doorlopende gesprek tussen leerlingen en begeleiders en geeft richting aan het niveau van de te kiezen leeractiviteiten in het kader van het HPG. Uiteindelijk zal de totale opbrengst van het individuele programma van de leerling door een onafhankelijke beoordelaar summatief worden getoetst.

Acht ontwikkellijnen in het Honoursprogramma

De gymnasia hebben acht ontwikkellijnen beschreven die zij cruciaal vinden voor de ontwikkeling van gymnasiasten in het HPG. Deze ontwikkellijnen zijn opgebouwd uit 5 niveaus, van 'startend' tot 'buitengewoon'. Het niveau 'volleerd' is het referentieniveau voor het HPG. Daarboven is nog een niveau "buitengewoon" beschreven om ruimte te bieden om ook prestaties te waarderen die zelfs het bereik van het HPG overstijgen. Daarnaast worden apart eisen gesteld aan de omvang in tijd van de activiteiten. De gedachten gaan nu uit naar 100 uur per jaar.

¹ *Formatief beoordelen: beoordelen met het doel inzicht te verkrijgen in de vordering van de leerling op een leer- of ontwikkelingslijn; summatief oordeel: beoordelen met het doel vast te stellen of een resultaat is behaald en of een doelstelling is bereikt.*

Leeractiviteiten

In de kern is met het referentiemodel een benadering gekozen die geen enkele richting geeft aan de invulling van de leeractiviteit, behalve dat gedefinieerd is welke ontwikkelingen de gekozen leeractiviteit moet laten zien. Dat betekent dat in beginsel iedere denkbare activiteit zich leent voor een plaats in het HPG. Het vraagt van de begeleider een grote mate van openheid en creativiteit om de gymnasiast te helpen met het kiezen van activiteiten, projecten en producten. Van het volgen van colleges tot het organiseren van een klassentoernooi, van het produceren van een theatervoorstelling tot het maken van een muziekcompositie of een beeldend kunstwerk, van het (mede) organiseren van een MUN of EYP tot het ontwerpen van een site voor een goed doel, van een vertaling van een klassieke tekst tot een onderzoek naar de vogeltrek, alles kan in beginsel bijdragen aan de onderbouw van het uiteindelijk gewenste niveau op de verschillende ontwikkellijnen.

Het is daarbij de bedoeling dat het referentiemodel van meet af aan een rol speelt in het gesprek tussen de gymnasiast en de begeleider, zowel voor de projectkeuze als voor de tussentijdse feedback. Het is niet nodig dat alle activiteiten alle mogelijke ontwikkellijnen "dekken", maar de gymnasiast die het HPG succesvol wil afsluiten moet er wel voor zorgen dat er aan het eind een goedgevulde portefeuille is die beoordeelbaar is op alle acht lijnen en die voldoet aan de gestelde norm (alles op minimaal niveau 3 en drie lijnen op tenminste niveau 4).

Ontwikkellijn 1: Onderzoeken

Een gymnasiast bereidt zich voor op een universitaire vervolgopleiding. Het is dus belangrijk dat de basis voor wetenschappelijk denken aanwezig is. Het gaat er in deze lijn om dat de gymnasiast de relatie legt tussen vraagstelling, dataverzameling, analyse en conclusies. Het referentieniveau (4) mikt daar op.

Onderzoeken

- 1 Heeft met hulp een onderzoeksvraag gesteld. Heeft een bij de vraag aangereikte onderzoeksopzet uitgevoerd. Heeft het onderzoek uitgevoerd. De resultaten en conclusies sluiten enigszins aan op de onderzoeksvraag.
- 2 Heeft zelfstandig een onderzoeksvraag gesteld. Heeft een onderzoeksopzet gemaakt. Heeft het onderzoek uitgevoerd. De resultaten en conclusies sluiten enigszins aan op de onderzoeksvraag.
- 3 Heeft een scherpe onderzoeksvraag gesteld. Heeft een bij de vraag passende onderzoeksopzet gemaakt. Heeft het onderzoek uitgevoerd. Trekt op basis van de resultaten conclusies ten aanzien van de onderzoeksvraag.
- 4 Heeft een scherpe onderzoeksvraag gesteld. Heeft een bij de vraag passende onderzoeksopzet gemaakt. Heeft het onderzoek uitgevoerd en de resultaten helder geanalyseerd. Trekt op basis daarvan de juiste conclusie ten aanzien van de onderzoeksvraag.
- 5 Heeft een scherpe en originele onderzoeksvraag gesteld. Heeft zelfstandig een bij de vraag passende onderzoeksopzet gemaakt. Heeft het onderzoek nauwkeurig uitgevoerd en de resultaten helder geanalyseerd. Trekt op basis daarvan de juiste conclusie ten aanzien van de onderzoeksvraag. Formuleert op basis van het onderzoeksresultaat vervolgvragen.

Ontwikkellijn 2: Kennis vergaren

Het gymnasiumcurriculum bevat een behoorlijke kennisbasis. Van belang is dat een gymnasiast die kennis leert gebruiken en verbinden met nieuwe kennis. Bovendien laat de gymnasiast zien kritisch met bronnen te kunnen omspringen. Het referentieniveau (4) legt de nadruk op het beoordelen van de betrouwbaarheid van informatie.

Kennis vergaren

- 1 Gaat aan het werk met schoolse kennis en andere kennisbronnen. Vindt en gebruikt bronnen. Vat bronnen samen.
- 2 Legt soms de verbinding tussen schoolse kennis en andere kennisbronnen. Vindt en gebruikt bronnen. Gebruikt soms populair-wetenschappelijke bronnen. Vat bronnen samen.
- 3 Legt de verbinding tussen schoolse kennis en andere kennisbronnen. Vindt en gebruikt betrouwbare bronnen. Gebruikt soms populair-wetenschappelijke bronnen. Vat bronnen samen.
- 4 Legt de verbinding tussen schoolse kennis en andere kennisbronnen. Gaat kritisch om met bronnenmateriaal, vindt en gebruikt betrouwbare bronnen. Gebruikt (populair)wetenschappelijke bronnen. Vat gebruikte bronnen goed samen.
- 5 Legt de verbinding tussen schoolse kennis en andere kennisbronnen. Is creatief in het vinden van ongebruikelijk bronnenmateriaal. Gaat kritisch om met bronnenmateriaal, vindt en gebruikt betrouwbare bronnen. Gebruikt vooral wetenschappelijke bronnen. Vat gebruikte bronnen goed samen.

Ontwikkellijn 3: Denken

Het toepassen van basisregels uit de argumentatieleer vormen uitgangspunt voor (formeel) leren denken. In het referentieniveau (4) wordt ook de stap gemaakt van redeneren en redeneringen beoordelen naar problemen analyseren en oplossen.

Denken

- 1 Zet een redenering op. Onderscheidt stelling, argumenten en conclusie. Onderkent een probleem. Bedenkt soms een oplossing.
- 2 Zet een heldere redenering op. Onderscheidt stelling, argumenten en conclusie. Weerlegt tegenwerpingen. Onderkent een probleem. Bedenkt een oplossing.
- 3 Zet een heldere en complete redenering op. Onderscheidt stelling, argumenten, subargumenten en conclusie. Weerlegt tegenwerpingen. Haalt argumentatiefouten en -zwakten uit andermans redeneringen. Analyseert een probleem. Bedenkt een oplossing.
- 4 Zet een heldere en complete redenering op. Onderscheidt stelling, argumenten, subargumenten en conclusie. Weerlegt tegenwerpingen. Haalt argumentatiefouten en -zwakten uit andermans redeneringen. Analyseert een complex probleem. Bedenkt oplossingen.
- 5 Zet een heldere en complete redenering op. Bedenkt originele argumenten. Kan argumentatie koppelen aan methodologie. Onderscheidt stelling, argumenten, subargumenten en conclusie. Weerlegt tegenwerpingen. Gaat op zoek naar mogelijke falsificatie van eigen veronderstellingen. Haalt argumentatiefouten en -zwakten uit andermans redeneringen. Analyseert een complex probleem. Bedenkt creatieve oplossingen.

Ontwikkellijn 4: Creëren

Het standaardcurriculum biedt helaas weinig ruimte voor creativiteit. Toch is het stimuleren van creativiteit vermoedelijk één van de belangrijkste ingrediënten voor het ontwikkelen van een origineel denkvermogen. De gymnasiast ontwikkelt in deze lijn de vaardigheden om creativiteit te laten uitmonden in een product. In het referentieniveau (4) wordt het verband gelegd tussen idee, ontwerp en uitvoering.

Creëren

- 1 Heeft een ontwerp gemaakt. Vervaardigt een redelijk product.
- 2 Heeft een ontwerp gemaakt. Voert dat ontwerp uit, behoudens enkele praktische problemen. Vervaardigt een product, dat grotendeels voldoet aan de specificaties van het ontwerp.
- 3 Heeft een origineel idee vertaald in een ontwerp. Voert dat ontwerp uit, overwint daarbij praktische problemen. Vervaardigt een product, dat voldoet aan de specificaties van het ontwerp.
- 4 Heeft een origineel idee vertaald in een complex ontwerp. Voert dat complexe ontwerp uit, overwint daarbij praktische problemen. Vervaardigt een geslaagd product, dat voldoet aan de specificaties van het ontwerp.
- 5 Heeft een zeer origineel idee vertaald in een complex ontwerp. Voert dat complexe ontwerp uit, overwint daarbij praktische problemen. Vervaardigt een uitzonderlijk product, dat voldoet aan de specificaties van het ontwerp.

Ontwikkellijn 5: Communiceren

Een gymnasiast zal terecht komen in een globaliserende wereld waarin communicatie niet beperkt blijft tot de eigen taal. Bovendien ontwikkelt de gymnasiast de vaardigheid om zich in een dispuut te manifesteren en de uitkomst naar zijn hand te zetten. Het referentieniveau vereist aantoonbaar de beheersing van één vreemde taal op C1-niveau van het ERK.

Communiceren

- 1 Drukt zich in communicatieve situaties duidelijk uit en brengt de boodschap over. Levert een actieve bijdrage aan een discussie of in een debat.
- 2 Drukt zich in communicatieve situaties duidelijk uit en brengt de boodschap over. Communiceert in tenminste één vreemde taal op het niveau B1 van het ERK. Levert een actieve bijdrage aan een discussie of in een debat.
- 3 Drukt zich in communicatieve situaties duidelijk uit en brengt de boodschap over. Communiceert in tenminste één vreemde taal op het niveau B2 van het ERK. Levert een actieve bijdrage aan een discussie of in een debat.
- 4 Drukt zich in communicatieve situaties duidelijk uit en brengt de boodschap over. Communiceert in tenminste één vreemde taal op het niveau C1 van het ERK. Communiceert met gemak in interculturele communicatie. Levert een actieve bijdrage aan een discussie of in een debat en beïnvloedt de uitkomst ervan.
- 5 Drukt zich in allerlei communicatieve situaties duidelijk uit en brengt de boodschap over. Communiceert in tenminste één vreemde taal op het niveau C1 van het ERK. Communiceert met gemak in interculturele communicatie. Levert een richtinggevende bijdrage aan een discussie, ook in een andere taal. Debatteert scherp en domineert het debat.

Ontwikkellijn 6: Samenwerken

Het doorlopen van het basiscurriculum van een gymnasium is grotendeels een individuele activiteit. In de toekomst komt het voor succes erg aan op de vaardigheid om met anderen samen te kunnen werken en om leiding te kunnen geven. De gymnasiast ontwikkelt deze vaardigheden bijvoorbeeld in het kader van schoolse evenementen. Het referentieniveau (4) mikt daarbij ook op de stap naar reflectie op groepsrollen –processen en de ondersteuning van anderen.

Samenwerken

- 1 Werkt samen met een ander. Neemt een enkele keer het initiatief. Brengt soms een idee in. Wordt geholpen met het halen van deadlines. Betreft anderen een enkele keer bij het eigen werk.
- 2 Werkt samen met anderen. Brengt ideeën in en wordt geholpen door anderen bij de uitwerking ervan. Leidt het team soms. Betreft anderen bij het eigen werk. Levert een bijdrage aan de planning voor het team.
- 3 Organiseert de samenwerking in een eenvoudige organisatievorm (evenement). Leidt een team. Maakt de planning voor het team. Brengt regelmatig ideeën in. Betreft het team bij de uitwerking ervan. Bereidt teambijeenkomsten voor. Helpt anderen in het team. Reflecteert op de eigen rol in het team.
- 4 Organiseert (mede) de samenwerking in een wat complexere organisatievorm (evenement). Leidt een team. Brengt regelmatig ideeën in. Betreft het team bij de uitwerking ervan. Bereidt teambijeenkomsten voor. Reflecteert op teamrollen. Maakt de planning voor het team. Helpt anderen hun rol in het team te vervullen.
- 5 Organiseert de samenwerking in een complexe organisatievorm (evenement). Leidt een team. Heeft een belangrijke inbreng aan bepalende ideeën in een team. Maakt de planning voor het team en bewaakt de voortgang. Vervult verschillende rollen in het team. Helpt anderen rollen in het team te vervullen. Geeft feedback aan teamleden. Reflecteert op het groepsproces. Werkt internationaal samen.

Ontwikkellijn 7: Reflecteren

In de schoolopleiding nemen de onderwijsgeevenden de gymnasiast bij de hand. Geleidelijk wordt er meer overgelaten aan het vermogen om zelfstandig het leerproces in te richten en te sturen. Metacognitie wordt gezien als één van de belangrijkste ingrediënten voor studiesucces. Het referentieniveau (4) legt er de nadruk op dat de gymnasiast zelfstandig op het leerproces kan terugblikken en daar lering uit kan trekken.

Reflecteren

- 1 Hanteert aangereikte leerstrategieën. Ontvangt en begrijpt feedback. Accepteert aanwijzingen ter verbetering.
- 2 Hanteert leerstrategieën. Ontvangt en begrijpt feedback. Ziet wat goed is gegaan en wat verbetering behoeft.
- 3 Hanteert verschillende leerstrategieën. Ontvangt en begrijpt feedback. Geeft feedback. Ziet wat goed is gegaan en wat verbetering behoeft. Kijkt terug op eigen rol in samenwerkingssituatie.
- 4 Hanteert verschillende leerstrategieën bewust. Ontvangt en begrijpt feedback. Geeft concrete feedback. Benoemt zelf wat goed is gegaan en wat verbetering behoeft. Kijkt terug op eigen rol in samenwerkingssituatie en noemt eventueel verbeterpunten.
- 5 Hanteert verschillende leerstrategieën bewust. Ontvangt en begrijpt feedback. Geeft concrete feedback. Benoemt zelf wat goed is gegaan en wat verbetering behoeft. Kijkt terug op eigen rol in samenwerkingssituatie en noemt eventueel verbeterpunten.

Ontwikkellijn 8: Projectkeuze

Het HPG probeert de gymnasiast te stimuleren eigen projecten te zoeken, eigen interesses te volgen, met durf en originaliteit. Dat staat bijna haaks op de schoolpraktijk, waarin vrijwel alles aanbodgestuurd is. Het referentieniveau (4) legt de focus op risico's durven nemen en grenzen verleggen. De gymnasiast wordt zo uitgedaagd om verder te reiken dan het schoolse aanbod.

Projectkeuze

- 1 Maakt een keuze uit bestaand schoolse aanbod. Kan die keuze motiveren.
- 2 Komt met een eigen projectvoorstel op basis van bestaand schoolse aanbod.
- 3 Komt met een eigen projectvoorstel. Het voorstel raakt aan schoolcurriculum.
- 4 Kiest een origineel projectonderwerp. Motiveert deze keuze. Werkt een projectvoorstel uit tot een uitdagend leertraject. Verlegt eigen grenzen.
- 5 Kiest een origineel projectonderwerp. Motiveert deze keuze. Werkt een projectvoorstel uit tot een uitdagend leertraject, dat ook voor anderen interessant is. Verlegt grenzen, ook van anderen.

Summatieve beoordeling

Kern van de benadering in het Honoursprogramma van de Gymnasia is dat de begeleiding en de formatieve beoordeling losgemaakt zijn van de summatieve beoordeling. De gymnasiast werkt toe naar het summatieve oordeel door bewijsmateriaal op te bouwen en te verzamelen waarmee hij kan aantonen het gewenste niveau te hebben bereikt. Dat gebeurt bij voorkeur aan de hand van een scala aan producten, waar ook een onafhankelijke beoordelaar aan kan zien dat het gevraagde niveau is behaald. Vanaf de vierde klas wordt de portefeuille van de leerling jaarlijks beoordeeld volgens de criteria van het HPG; die beoordeling vindt plaats door een onafhankelijke beoordelaar. Ook eventuele inhoudelijke beoordeling vindt plaats door een onafhankelijke beoordelaar. De gymnasiast profileert zich op ten minste drie van de acht lijnen door daar het referentieniveau (4) te behalen. Om de breedte van de ontwikkeling te borgen is bij alle acht lijnen niveau 3 het minimum. Gedurende de jaren in de bovenbouw wordt zo toegewerkt naar het gewenste eindniveau. Er zal een beperkt beroep op de gymnasiast worden gedaan om deel te nemen aan enkele gemeenschappelijke activiteiten, bijvoorbeeld een jaarlijkse gymnasiale HPG-dag.

